

Напрямок: Господарське право, господарсько-процесуальне право

ЗВОРОТНИЙ ЛІЗИНГ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Ментух Наталія Феліксісівна

*к.ю.н., доцент кафедри правового регулювання економіки і правознавства
Тернопільського національного економічного університету*

Зворотний лізинг («sale and lease back») викликає певний інтерес з точки зору перспектив застосування в господарській практиці України.

Відповідно до ч.2 ст.292 Господарського кодексу України, як зазначалось раніше, за формою здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним тощо [1].

Законодавче визначення зворотного лізингу було закріплено в підпункті 1.18.3 п.1.18. ст.1 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», відповідно до якого, зворотний лізинг визначався як господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає продаж основних фондів фінансової організації з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів такою фізичною чи юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг[2].

У попередній редакції Закону України «Про лізинг» від 16 грудня 1997 року [3] зворотний лізинг дещо трактувався по-іншому. Так, відповідно до п.1 ч.2 ст.4 зворотний лізинг – це договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передачу цього майна йому в лізинг.

Визначення зворотного лізингу пропонувалося прийняти, також, у складі проекту Цивільного кодексу України, згідно ст.878 якого, за умовами договору зворотного лізингу лізингодавець купує майно у продавця (постачальника) з одночасним (зворотним) наданням йому цього майна у користування з правом подальшого набуття права власності на нього.

В даний час визначення зворотного лізингу відображено в п.14.1.97 Податкового кодексу України [4], згідно якого зворотний лізинг (оренда) - господарська операція, що здійснюється фізичною чи юридичною особою і передбачає продаж основних засобів фінансовій організації з одночасним зворотним отриманням таких основних засобів такою фізичною чи юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг.

На рівні міжнародних правових уніфікацій визначення зворотного лізингу відображається у п.3.3 Конвенції про міждержавний лізинг від 25 листопада 1998 року, згідно якого зворотний лізинг – вид лізингу, якщо він передбачений національним законодавством сторін, за якого постачальник предмета лізингу продає його лізинговій компанії, а та, в свою чергу, здає цей предмет лізингу колишньому постачальнику предмета лізингу[5].

Можна зробити висновок, що зворотний лізинг являє собою певну систему взаємопов'язаних між собою домовленостей, за якою фірма, яка є власником певного майна чи обладнання, продає дану власність певній лізинговій компанії чи іншій особі з одночасним оформленням договору лізингу своєї колишньої власності. Тобто, власник майна спочатку продає його майбутньому лізингодавцю, а потім сам орендує даний об'єкт у покупця, тобто одна і та ж особа виступає в ролі як продавця, так і лізингоодержувача.

Враховуючи досвід практики використання суб'єктами господарювання зворотного лізингу, за його допомогою можна вирішувати різні господарські потреби.

Так, наприклад, купівля дорогого обладнання певною особою, не завжди може мати для неї корисний результат, адже великі грошові затрати на придбання того чи іншого майна, зможе в подальшому погіршити фінансове становище даної особи. А коли ця особа укладає договір зворотного лізингу, то вона, тим самим не тільки повертає затрачені кошти, але й отримує дане обладнання у володіння і користування. В подальшому вона може відновити право власності на це обладнання.

Зворотний лізинг досить активно використовується і для інших цілей, наприклад, для рефінансування капітальних вкладень, особливо в тих випадках, коли у підприємства є фінансові труднощі; для отримання податкових пільг; для більш цілеспрямованого використання залучених інвестицій, зокрема в збільшення оборотних засобів чи в накопичення основних фондів; для переоснащення підприємств новими технологічними машинами і обладнаннями. Зворотний лізинг, також, використовується для вирівнювання балансу суб'єктами підприємницької діяльності шляхом продажу ними свої рухомих і нерухомих речей не за балансованою, а за ринковою вартістю.

Варто зазначити, що незважаючи на таке використання зворотного лізингу в юридичній літературі і досі точаться дискусії з приводу існування та правового закріплення зворотного лізингу як специфічного різновиду лізингових відносин.

Так, професор В. Вітрянський у своїй роботі із цього приводу зазначає: «у такому випадку відсутній один з основних елементів лізингу, а саме: придбання лізингодавцем обладнання у визначеного продавця відповідно до вказівок орендаря, який якраз і є кваліфікуючою ознакою будь-якого договору лізингу, що дає змогу віднести його до окремого виду оренди»[6, с.229].

С. Корольов, заперечуючи існування зворотного лізингу як особливого виду лізингу у своїй роботі стверджує, що у випадку зворотного лізингу має місце сукупність двох договорів, а саме договору купівлі-продажу і лізингу[7, с.115].

У своєму дослідженні А. Барабаш з приводу існування зворотного лізингу стверджує, що «застосування цієї форми лізингу підвищує ступінь ймовірності зловживань зі сторони лізингодавця, адже його фіктивне банкрутство може вести до втрати виробництва» [8, с.9].

Проте з усіма вище зазначеними твердженнями погодитися не можна. Адже при зворотному лізингу власник майна продає своє майно

лізингодавцю. Тобто, лізингодавець купує це майно і в подальшому передає даний предмет лізингу попередньому власнику. Таким чином, між власником і лізингодавцем виникають фінансово-правові відносини, які пов'язані з купівлею і передачею предмета лізингу. Власник даного майна спочатку виступає по відношенню до лізингодавця як продавець, а потім як лізингоодержувач, який визначає характеристики предмета лізингу.

Таким чином, зворотний лізинг за всіма своїми правовими характеристиками відповідає лізинговим відносинам і є їхнім різновидом.

Такий специфічний вид лізингу є, перш за все, вигідним для тих підприємств, які потрапили у важке фінансове становище, тобто в українських економічних умовах він може значно розповсюджуватися. Зворотний лізинг дасть можливість таким підприємствам отримати гроші за рахунок продажу частини своїх засобів виробництва, а також, використати отриману суму в якості нових капітальних вкладень.

Тому, процедура укладення зворотного лізингу повинна бути законодавчо закріплена.

Для подальшого удосконалення вітчизняного законодавства по регулюванню лізингових відносин доцільно було б доповнити Господарський кодекс, Цивільний кодекс та Закон України «Про фінансовий лізинг» окремою нормою, а саме: «У договорі лізингу продавець (постачальник) предмета лізингу може одночасно виступати і лізингоодержувачем даного предмета «зворотний лізинг»».

Закріпити характерні особливості зворотного лізингу в чинному законодавстві, а саме:

- Продавець(постачальник) предмета лізингу та лізингоодержувач є одна і та ж особа;
- Договір зворотного лізингу укладається відповідно до принципу свободи договору і є двостороннім;
- Лізингоодержувач визначає характеристику предмета лізингу і обирає продавця(постачальника);

- Лізингодавець не несе відповідальності за вибір лізингоодержувачем продавця(постачальника) предмета лізингу;
- По закінченні договору можливо викупити предмет лізингу чи встановити на нього право власності попереднім власником;
- Відповідно з договором лізингу після виплати лізингових платежів, лізингоодержувач отримує право власності на передане в лізинг майно.

Використана література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 22 травня 1997 року № 283/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 27. – Ст. 181. (втратив чинність)
3. Про лізинг: Закон України від 16 грудня 1997 року № 723/97–ВР// Відомості Верховної Ради України. – 1998. –№ 16. –Ст. 68. (втратив чинність)
4. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17 – Ст. 112.
5. Конвенція про міждержавний лізинг від 25 листопада 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_179.
6. Витрянский В.В. Договор аренды и его виды: прокат, фрахтование на время, аренда зданий, сооружений и предприятий, лізинг/ В.В.Витрянский. – М.: Статут, 2001. – 300 с.
7. Королев С. Нужны новые подходы к лизинговому законодательству/ С.Королев // Хозяйство и право. – 2001. – №9. – с.110–125.
8. Барабаш А.Г. Правове регулювання лізингових відносин в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.04

«Господарське право; господарсько-процесуальне право»/ А.Г.Барабаш.- Д.,
2004.- 18с.